

Осауленко С. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВА ПРИРОДА ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ефективність діяльності адміністративного суду напряму пов'язана із налагодженістю взаємодії з іншими учасниками адміністративного судочинства і зумовлена дотриманням усіма особами встановленого порядку у судовому засіданні. Значення нормативно встановлених заходів процесуального примусу в КАС України полягає в тому, що суди отримують реальні інструменти для впливу на осіб, що порушують встановлені в суді правила.

Закріплення заходів процесуального примусу в окремому розділі КАС України підкреслює значення інституту примусу під час здійснення судочинства. Даний розділ надає адміністративним судам повноваження впливати на осіб, які порушують під час судового засідання встановлений порядок. На основні порівняльного аналізу судового (процесуального) і позасудового (матеріального, адміністративного) правового примусу можна виокремити низку спільних і відмінних рис. По-перше, адміністративний примус використовують у публічному управлінні для охорони суспільних відносин, які виникають у цій сфері виконавчо-розпорядчої і організаційно власної діяльності в той час як судовий примус застосовується для забезпечення додержання встановленого порядку здійснення правосуддя. По-друге, механізми правового регулювання адміністративного і судового примусу передбачають різні підстави і порядок застосування відповідних примусових заходів. Застосування заходів процесуального примусу припускається при наявності однієї з наступних підстав – порушення порядку у залі судового засідання або невиконання розпоряджень головуєчого. Коло підстав для застосування заходів адміністративного є набагато ширшим і включає стихійні лиха, епідемії, проступки, злочини, а також об'єктивно протиправні дії, що не є порушеннями, тому що вчиняються неосудними особами. По-третє, порядок застосування адміністративно-примусових заходів здебільшого регулюють норми адміністративного права, які знаходять своє вираження у багатьох нормативних актах, зокрема Закон України «Про міліцію», Кодекс України про адміністративні правопорушення, тощо. Разом з тим, порядок застосування заходів процесуального примусу регламентується процесуальними нормами, які містяться у КАС України, Цивільному процесуальному кодексі України, Кримінально-процесуальному кодексі України, Господарсько-процесуальному кодексі України. Нарешті, застосування адміністратив-

ного примусу – це результат реалізації державно-владних повноважень органів публічного управління, в той час як застосування процесуального примусу є результатом діяльності судових органів в особі головуючого в судовому засіданні.

Необхідно звернути увагу, що заходи процесуального примусу завжди спрямовані на забезпечення всебічного, повного і об'єктивного з'ясування всіх фактичних обставин по справі, а також на дотримання і реалізацію процесуальних прав самих учасників адміністративного судочинства. З цією метою законодавець покладає обов'язок слідкувати за дотриманням порядку в залі судового засідання не тільки на головуючого в судовому засіданні а й на судового розпорядника, який повинен забезпечувати належний стан залу засідання, а також слідкувати за додержанням порядку усіма присутніми. Тим не менш, головуючий в судовому засіданні залишається єдиною особою, яка уповноважена застосовувати заходи процесуального примусу.

Як встановлюють положення ч. 2 ст. 268 КАС України, головуючий у судовому засіданні повинен вжити негайних заходів процесуального примусу, одразу після виявлення факту порушення, шляхом проголошення ухвали про застосування таких заходів. Виконання зазначених в ухвалі суду (яка може бути проголошена усно) заходів процесуального примусу покладається на судового розпорядника, а у разі необхідності, також на спеціальні підрозділи судової міліції. Всі виявлені порушення порядку ведення судового засідання разом з заходами процесуального примусу, спрямованими на їх усунення, є юридичними фактами, які створюють певні правові наслідки.

На наявність зв'язку між заходами процесуального примусу в адміністративному судочинстві і штрафними санкціями звертали увагу фахівці в галузі адміністративного процесу. Провадження у справі про неповагу до суду регламентується нормами КпАП України, якими передбачено складення протоколу про адміністративне правопорушення секретарем судового засідання, а також розгляд справи про адміністративне правопорушення місцевим загальним судом у порядку, встановленому нормами КпАП України. Стосовно наведеного механізму висловлені певні застереження, оскільки існує точка зору, що він ускладнений і не сприяє його поширеному використанню судами, не дає можливості застосовувати його як засіб процесуального примусу.

Відповідно до ч. 3 ст. 269 КАС України особа, до якої було застосовано заходи процесуального примусу, не звільняється від виконання своїх процесуальних обов'язків. Наведена норма також підкреслює стимулюючі а не каральні завдання механізму процесуального примусу. Сам факт застосування заходів процесуального примусу не є кінцевою метою, а лише

засобом для забезпечення реалізації (дотримання, виконання, тощо) норм процесуального права в адміністративному судочинстві.

Варто звернути увагу на те, що застосування до особи заходу процесуального примусу не виключає можливості застосування до неї механізмів притягнення до адміністративної відповідальності, наприклад, за прояв неповаги суду. Таким чином, якщо все ж припустити, що заходи процесуального примусу є частково засобами стягнення, до їх не можна віднести до адміністративної, дисциплінарної, чи іншого з загальноприйнятих видів юридичної відповідальності. Враховуючи той факт, що заходи процесуального примусу все ж таки спричиняють несприятливі наслідки для особи, можна провести паралель із заходами стягнення, і можуть хоча б теоретично розглядатись як санкції до інших адміністративно-процесуальних норм, що містяться у КАС України.

Кодекс адміністративного судочинства України не передбачає механізму окремого оскарження рішення суду (ухвали) про застосування заходів процесуального примусу. Як встановлює ч. 2 ст. 185 КАС України, ухвали суду можуть бути оскаржені окремо від постанов лише у випадках, що прямо передбачені КАС України. Таким чином, учасники адміністративного процесу і будь-які особи, що не погоджуються з ухвалою суду про застосування заходів процесуального примусу, повинні включити заперечення на таку ухвалу до скарги на судові рішення, ухвалені за результатами розгляду справи. Наведена ситуація поширюється на всі встановлені заходи процесуального примусу.

Заболотских Е. М.

*Волго-Вятский филиал ФГБОУ ВПО «Московский государственный юридический университет имени О. Е. Кутафина» (МГЮА),
заместитель директора по учебной и воспитательной работе,
доцент, кандидат юридических наук*

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПРЕДСТАВИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ МУНИЦИПАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАНИЙ

Представительные органы местного самоуправления действуют в единой правовой системе государства. Но это особые органы власти, тесно связанные с населением, которое их образует, и которому они служат, решая вопросы местного значения. Вместе с тем самостоятельность и независимость органов местного самоуправления не означает невозможность применения к ним мер принуждения за незаконные действия и решения.

В законодательстве многих стран предусматривается досрочное прекращение полномочий выборного представительного органа муниципальной власти в форме роспуска.